

Monika Humeniuk<https://orcid.org/0000-0002-9888-3010>

Uniwersytet Wrocławski, Polska

University of Wrocław, Poland

monika.humeniuk@uw.edu.pl**Agnieszka Kaczor**<https://orcid.org/0000-0002-2574-4757>

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie, Polska

Ignatianum University in Cracow, Poland

agnieszka.kaczor@ignatianum.edu.pl<https://doi.org/10.35765/hw.2026.2573.02>

Data zgłoszenia: 02.02.2026

Data akceptacji: 03.02.2026

Data publikacji: 31.03.2026

Edytorial:***Pedagogiczne i edukacyjne konsekwencje antropocenu***

Pojęcie antropocenu sformułowane z początkiem XXI w. przez Paula Crutzena i Eugene'a Stoermera na dobre zagościło w transdyscyplinarnym słowniku nauk o ziemi, nauk społecznych i humanistycznych oraz nauk o sztuce. Wskazuje ono na ten wymiar sprawczości człowieka, który dogłębnie i nieodwracalnie przekształca biosferę i czas geologiczny. Obecna sytuacja związana ze zmianami klimatycznymi, katastrofami ekologicznymi, utratą bioróżnorodności, tzw. szóstym wymieraniem gatunków czy globalnym kapitalizmem oraz związane z tym zjawisko polikryzysu skłania do myślenia o złożonych konsekwencjach antropocentrycznego światopoglądu i rewizji dotychczasowych modeli myślenia i działania. Świat przestaje być tłem dla wyłącznie ludzkiej aktywności, jawi się jako gęsta sieć relacji, w której ludzie, zwierzęta, rośliny, technologie i byty hybrydowe współtworzą warunki życia wszystkich ekosystemów. To przesunięcie perspektywy ma konsekwencje pedagogiczne: wymaga nowych języków, nowych etyk i nowych praktyk. Pośród wszystkich nauk również pedagogika uczy się te nowe warunki rozpoznawać, nazywać, kontekstualizować i na ich gruncie podejmować odważne próby postantropocentrycznych transformacji edukacyjnych. Niniejszy tom stanowi krótki przegląd takich właśnie rozpoznań i prób. Obok wątków greenwashingu, klimatycznego antynatalizmu, krytycznej edukacji proklimatycznej, klimatycznych kompetencji czy edukacyjnej roli mediów w antropocenie znalazły się w nim również świadectwa eksploracji nieantropocentrycznych filozofii i teorii budowanych na pograniczach nauk przyrodniczych, społecznych, humanistycznych i technonauk. Podejmowane są w nim wątki nowych postkolonialnych i postantropocentrycznych metodologii, epistemicznej reorientacji w kierunku podmiotów nie-ludzkich, pedagogik nieantropocentrycznych, a także edukacyjnych – holistycznych, hybrydowych i performatywnych – społeczności wielogatunkowych tworzonych na podstawie teorii sieci, relacyjności i dzikości. Prezentowany tom różnorodnością podejmowanych tematów, wątków i nieantropocentrycznych czy wręcz postantropocentrycznych tropów i intuicji wpisuje się w szeroką dyskusję nad zadaniami pedagogiki

i rolę edukacji w skomplikowanych czasach polikryzysu i (post)antropocenu. Gorąco rekomendujemy Państwu lekturę tej interesującej i, mamy nadzieję, inspirująco utkanej sieci okołantropocentrycznych i pedagogicznych refleksji.

Monika Humeniuk
Agnieszka Kaczor
Redaktorki tematyczne